SELJAČKA KRIŽARSKA ZAJEDNICA
VELIKOG KRIŽ.BRATSTVA

Predavanje za Seljačka Križarska Bratstva

ODGOJ U STARINI S POSEBNIM OBZIROM NA SELJAŠTVO

Medju mnogobrojnim znanostima ili naukama,kojima se je ljudski razum već odavno bavio,ističe se danas osobito i tako zvana pedagogija. „Pedagogija" je grčka riječ,a znači„odgoj djeteta".Prema tome mogli bismo reći,da je pedagogija nauka o tome kako se odgajaju djeca.Nije to naime,xxxx kako si mnogi zamišljaju,običan i lagan posao. Znati dobro i pametno odgojiti dijete,da ono primi u sebe dovoljno znanja i da uz to postane pravi čovjek,to nije lagana stvar. Učenjaci su pronašli mnogo pravila kako valja djecu uzgajati u školama i skup svih tih pravila sačinjava nauku o pedagogiji.

U ovom predavanju postavili smo si kao zadatak da razmotrimo kakova je pedagogija bila u starini, prije Krista, to jest kako su se u to staro doba prije kršćanstva odgajala djeca, sve to s posebnim obzirom na seljaštvo,jer to nas kao pripadnike seljačkog staleža sigurno najviše zanima.

Davno prije negoli se je u Betlehemu rodio Spasitelj i Otkupitelj svijeta,bili su već po svojoj kulturi (naobraženosti) na visokom stepenu osobito ovi narodi: Kitajci (ili Kinezi),Indijci i Perzijci u Aziji, Egipćani u Africi,te Grci i Rimljani u Evropi. Kod svakog od tih naroda razvila se kultura posebne vrste,jer je svaki od njih vjerovao u svoje posebne poganske bogove,živio u posebnim klimatskim (vremenskim) prilikama,te stvorio svoj posebni način života. Svi su ti narodi vodili posebnu brigu oko toga da uzgoje svoju djecu,bilo kod kuće,bilo u svojim školama i u tome uzgajanju oni su stvorili svoje posebne načine,koji su kod jednog naroda bili sasvim drukčiji nego li kod drugoga. Tako su se drukčijim načinom uzgajanja (metodama) služili Kinezi,a drugčijim opet Grci ili Rimljani. Mi ćemo sada poći od jednog naroda do drugog i razmotriti tu njihovu pedagogiju,ali uvijek – kako sam rekao – s posebnim obzirom na seljački stalež.

Najprvo smo spomenuli Kineze.To su veoma marljiv,pošten i čudoredan narod,ali isto tako i nesretan. Ima ih danas do 4oo milijuna ljudi,a kroz stoljeća stradali su vrlo često od gladi,potresa,poplava njihovih golemih rijeka i bolesti,tako da je od tih strahota često puta bilo na milijune žrtava. Danas se nalaze u strahovitom ratu protiv Japanaca, koji polagano osvajaju njihovu zemlju. Stari Kinezi štovali su od ljudi najviše oca obitelji,a kako su državu svoju smatrali prvom i najvećom obitelju,štovali su cara kao oca države,te im je car bio kao neko polubožanstvo. Otac je vodio prvu i glavnu brigu oko odgoje djeteta unutar obitelji,a imao je u tom pogledu neograničenu vlast,pa je mogao čak potpuno slobodno i ubiti svoje dijete,ako je smatrao da je to dijete zaslužilo takovu kaznu. Tko je uvrijedio svoga oca,taj je mogao biti siguran da ga čeka smrt,jer ako ga nije kaznio sam uvrijedjeni otac,kaznila bi ga državna vlast. Odgoj kod kuće sastojao se većinom u tome,da je otac učio djecu dobrom ponašanju, utuvljivao im u glavu mudre narodne poslovice i životna pravila i brinuo se oko jačanja tijela. Ako je ikako mogao,slao je otac djecu i u školo. Škole su bile više i niže. U nižim školama učilo se opet lijepo ponešanje,narodne mudre poslovice,a onda čitanje i pisanje. Čitanje je dakako napredovalo vrlo sporo,jer Kinezi nemaju 3o slova kao mi,nego za svaku riječ posebni znak.U te škole mogli su doći svi mladići,pa i seljački,ali su ovi dakako slabije išli,jer je kineski seljak uvijek bio veoma slab,pa nije mogao plaćati učitelju otštetu.Još je teže bilo za seljačko dijete doći u više škole,gdje se učilo za liječnika,odvjetnika,pisara i tako dalje. Najviša čast koja se mogla xškolom postići,bila je čast mandarina (visoki državni činovnik).Za žensku djecu nije se vodila nikakova briga,nego ih se nešto malo odgajalo kod kuće.U djetinstvu su ženskoj djeci stezali noge,da ostanu što manjega rasta.Najglasovitiji kineski mudrac,odgojitelj i osnivač posebne njihove vjere bijaše Konfucije,koji je prvi odredio oblik škole kod Kineza,a u vjerskom pogledu naučavao je da je svijet stvorilo neko Biće,bez početka i konca, te da je to biće neizmjerno dobro i pravedno.

Veoma je interesantno razmotriti način odgajanja kod Indijaca. Danas nam je Indija prilično dobro poznata, jer tamo ima nekoliko naših misionara, koji u hrvatskim katoličkim listovima opisuju svoju novu domovinu, pa su i mnogi od vas sigurno već čuli dosta toga o Indiji. Kod Indijaca vlada od najdavnijih dana grozna nepravda, što su njeni ljudi podijeljeni u tako zvane kaste (mi bi to rekli staleže), od kojih jedna kasta nema apsolutno nikakovih prava osim prava robovati drugima. Ta je razdioba vrijedila i u vrijeme prije Kristova dolaska na ovaj svijet. Prvu kastu sačinjavaju tako zvani bramini (to su poganski svećenici), drugu vojnici, treću obrtnici i ratari, a četvrtu tako zvani sudre ili parije, koji nisu gotovo ništa drugo nego robovi, prezreni od sviju, dok su bramini štovani kao polubogovi. Pravi odgoj primaju zapravo samo bramini, a ratari i obrtnici manje, dok sudre i parije ne primaju nikakove školske naobrazbe, jer da im za njihov posao nije potrebna nikakova naobrazba! Unutar obitelji imale su majke odlučnu riječ kod odgajanja ženske djece, pa su ih mogle po svojoj slobodnoj volji i ubijati, žrtvujući ih tobože bogovima ili bacajući ih u „svetu" rijeku Ganges. Dok je kod Kineza disciplina u školi bila veoma stroga, kod Indijaca je posve blaga. U nižim školama učilo se čitati, pisati, računati, te napamet poslovice i ćudoredna pravila. Pisalo se u tim školama štapićem po pijesku. U više škole mogli su samo sinovi svećenika i donekle sinovi vojnika, dok ostali staleži nisu mogli. U tim je školama obuka znala trajati veoma dugo, više puta i po 2o godina, a u prvih pet godina učenici su samo slušali i ništa drugo. Nitи su sami smjeli pitati, niti su bili pitani.

Kojih 5oo–6oo godina prije Krista pojavio se sa svojim naukom kod Indijaca kraljević Buda, te počeo naučavati jednokost ljudi, potrebu ljubavi i samozataje. Njegovu nauku primili su milijuni ljudi. To su tako zvani budisti, koje sada naši i ostali misionari malo po malo obraćaju na katolicizam. Indijom sada gospodare Englezi, koji su uveli svoje škole, pa u njima uzgajaju i same bramine. Najbolji indijski mladići odlaze na nauke u Englesku i spremaju se da danas–sutra preuzmu Indiju u svoje ruke, jer vlada uvjerenje, da Engleska ne će moći još dugo vladati Indijom.

Kod Egipćana bijaše slična razdioba na staleže. Staleži bijahu ovi: svećenički, vojnički, trgovačko–obrtnički, ratarski i napokon pastirski i ladjarski. Na naobrazbu ovih posljednjih staleža pazilo se vrlo malo ili nikako, dok su svećenici bili na vrlo visokom stupnju učenosti, te su se u nekim granama nauke veoma istakli, tako na primjer i matematici, zvjezdoznanstvu i slično. Kod kuće su Egipćani uzgajali svoju djecu tako, da su ih privikivali na težak život: slabo su ih hranili, izvrgavali ih pripeci žarkog sunca i t.d. Pripadnici seljačkog staleža dakako nisu polazili škole, pa nisu bili prema tome ni pismeni. To je bilo tim teže naučiti, što ni Egipćani nisu imali abecede, nego su pisali pomoću tako zvanih hieroglifa, a to su bile slike kojima su se označivali predmeti i događaji. Dakako da je to bilo veoma teško naučiti. I danas, kad netko piše veoma nečitljivo, kaže mu se da piše hijeroglife.

I Perzijanci su imali staleže: svećenički, vojnički i ratarski, ali je oprека među tim staležima bila mnogo manja nego kod prije spomenutih naroda. Perzijanci su imali dva glavna boga: jedno je bio bog dobra, a drugo bog zla i prema tome, koji je od njih bio momentano jači, vladalo je na svijetu sad dobro, sad zlo. Glavna razlika između Perzijanaca i svih spomenutih naroda bila je u tome, što se tamo dijete nije odgajalo ni za obitelj ni za svoju kastu, nego za državu. Zato se kod Perzijanaca dosta pažnje posvećivalo i seljačkoj djeci, jer je seljački stalež bio dakako najjači, pa je i državi davao najviše vojnika. Od 15. godine dijete je pripadalo državi, koja je vodila brigu oko uzgoja i to prije svega fizičkog (tjelesnog) uzgoja. Mladići su se do 25. godine bavili lovom i ratnim igrama, a onda su služili kao vojnici do 5o. godine. Kako vidimo, Perzijanci su bili veoma ratoboran narod.

Najkulturniji narod staroga vijeka bili su Grci. Oni su imali zapravo dvije svoje države: špartansku i atensku. Obje su se kroz duga vremena borile za prevlast jedne nad drugom i u tom natjecanju jedna je došla na osobit glas kao vojnička država, a druga sa svojim znanostima i umjetnostima.

Špartanci bijahu vojnički narod. Oko 880. godine prije dolaska Kristova na ovaj svijet dao im je zakonodavac Likurg vrlo stroge zakone, u kojima je bilo točno odredjeno što je svrha i kakove imaju biti metode uzgoja. Prva i glavna dužnost svih gradjana morala je po tim zakonima biti obrana domovine. Radi toga valjalo je djecu uzgajati prije svega u vojničkom duhu. Za dušu i njenu naobrazbu marili su Špartanci vrlo malo, pa su te smetnuli čak i štetnim po državu! Kržljavoj djeci nije bilo dugoga vijeka. Čim bi se dijete rodilo, okupali bi ga u vinu, jer su vjerovali da od toga mora svako slabo dijete odmah umrijeti. Ako se pokazalo da koje dijete ne će biti snažno i jako, Špartanci bi ga jednostavno izložili na brdu Tajget na milost i nemilost divljih zvijeri i grabežljivih ptica. Dijete nije smjelo plakati ni onda kad je dobilo oštrih batina. Svake godine priredjivali su javna bičevanja dječaka i onaj dječak, koji bi najdulje izdržao, a da ne pisne, dobio bi osobito odlikovanje i svi bi ga slavili. Da se dječaci nauče lukavosti, koja je i te kako potrebna bila Špartancima u ratu, nisu davali djeci dovoljno jela. Radi toga su djeca bila prisiljena da kradu. Kradja se kažnjavala samo onda, ako je tat bio uhvaćen na činu, inače ne. Glavni predmet obuke bijaše gimnastika, a uz to bijahu dosta cijenjeni ples i muzika. Za čitanje i pisanje pitao je malo tko, a računstvo se učilo jedino na papir. Starci su bili naposse poštivani od mladjih, jer su oni tobože već bili izvršili svoju dužnost prema državi.

Kod Atenjana pazilo se također vrlo mnogo na odgoj tijela, ali se zato nije zanemarivao ni odgoj duše. Atenski zakonodavac bijaše Solon, koji je 594. godine prije Isusa dao Atenjanima zakone. Atenjani su pazili prije svega da od djeteta učine čovjeka, a ne samo vojnika kako su to gledali Špartanci. Znanost i umjetnost igrala je zato u Ateni daleko veću ulogu negoli kod Špartanaca. Sav uzgoj išao je za tim, da mladež spozna što je lijepo i dobro. Prvu poduku davala je djetetu obitelj. I tu je otac bio vrhovni i svemoćni gospodar, pa je i on mogao izložiti svoje dijete, no ako to nije učinio odmah kod poroda, kasnije to više nije smio učiniti, nego je morao voditi brigu kako bi dijete što bolje uzgojio. Najpoznatiji grčki pedagozi (to jest učitelji nauke o odgoju djece) bili su Pitagora, Sokrat, Platon i Plutarh. Što se seljaštva tiče, to su seljačka djeca bila uglavnom izjednačena u odgoju s ostalom djecom, samo su ona manje polazila školu, a visoke gotovo nikako. To je uvijek, kao i danas, bilo rezervirano za sinove bogatih, jer seljaci jako hrane čitave države, uvijek stoje u ekonomskom pogledu najslabije.

Preostaju nam još Rimljani. Kao i Špartanci, Rimljani također nisu baš mnogo cijenili duševne zanosti i umjetnosti, nego samo ono, od čega su imali direktne koristi. Vojništvo je i kod njih igralo odlučnu ulogu, a uz to i govorništvo, jer su se javne službe dobivale samo u narodnim skupštinama, pa ko je bio bolji govornik, taj je imao i više uspjeha. Prema tome bio je udešen i uzgoj mladeži. Djeca prostih seljaka i robova bila su dakako gotovo isključena od škola, pogotovo onih viših, koje su po Italiji držali većinom grčki učitelji. Zato su seljaci uzgajali svoju djecu unutar svojih familija. Pazilo se mnogo na uljudnost i pristojnost prema starijima, na poštivanje bogova i na tjelesnu jakost, jer su Rimljani gotovo uvijek bili u ratu, pa je trebalo mnogo vojnika. U familijama djeca su učila i svoju narodnu povijest, jer su Rimljani kao malo koji drugi narod poštivali svoje slavne pretke.

Kako vidimo, svaki je od tih spomenutih naroda davne starine imao svoj posebni način uzgoja omladine. Kod svih se gotovo pazilo mnogo na to da mladji poštuju starije i da štuju svoje bogove. Neki su narodi više pazili na kulturu tijela, drugi više na kulturu duha. Možemo reći ipak, da su solidnije temelje imale one države, gdje se je više pazilo na uzgoj duha, jer „sila klade valja, a um caruje". Seljaštvo, iako je svagdje sačinjavalo golemu većinu naroda, bilo je uvijek zapostavljano, a kod nekih naroda (na pr. kod Indijaca) gotovo i bez svake cijene. To je dakako bila velika nepravda i ma da su se javljali pojedinci, koji su naučavali ravnopravnost ljudi bez obzira na rasu, narodnost i položaj, ipak sve do dolaska Isusova na svijet nije bilo te ravnopravnosti medju ljudima ni u teoriji, a kamoli u praksi. Pa i kasnije je seljaštvo imalo još mnogo, mnogo borbi izdržati dok je došlo do kakovih-takovih pravica. No o tom kojom drugom zgodom!

Bog živi!